

KOPSTAND

Eind goed, al slecht

Horror is een conservatief genre: het wil mensen bang maken. Net als conservatieve politici. Dat doen ze liefst

door reëel bestaande angsten via overdrijvingen richting nachtmerrie te laten spiralen. Laten we het ook eens proberen. Vijf griezelscenario's.

1. Zeepbellen! Overal!

Was de kredietcrisis een horrorfilm, dan is de slechterik zojuist van het dak gevallen. Dood. Toch? De hypotheekbubbel lijkt onder controle. Amerikaanse banken melden alweer als vanouds miljardenwinsten. De belaagde hoofdrolspeelster haalt opgelucht adem. De zon schijnt, de vogels fluiten, de kettingzaag kan terug de schuur in.

Maar zoiets hebben we eerder gezien. Een echte crisis verloopt in golven. Na een hoogtepunt (het faillissement van zakenbank Lehman Brothers in september 2008) volgt een periode van relatieve rust. En klinken optimistische geluiden. Obama ziet licht in het duister. Economen ontwaren groene scheutjes in de economische woestijn.

Ervaren kijkers weten echter dat het verhaal niet zomaar voorbij is. Heeft de slungelige staatsjonker Geert Noels ons tijdens de pauze niet zes crises ineens aangezegd? Heeft ook de ietwat seniele oude man, Alan Greenspan, aan het begin van de film niet iets gezegd over de vele verschillende bubbels die de kredietcrisis veroorzaakt hebben? Een van de luchtballonnen die nog niet gesprongen is, zijn de gezinskredieten. Het aantal

Amerikanen dat zijn kredietkaartschulden niet meer kan betalen, was in maart groter dan ooit.

Die gezinskredieten zijn, net als de fameuze hypotheekleningen, herverpakt en verhandeld. Idem dito voor de autokredieten. Zeepbellen overal! Amerika leefde al voor de crisis op de pof. Nu banken weigeren geld te lenen, zijn kredietkaarten voor veel consumenten de enige manier om nog aan geld te raken. Er zouden zelfs al bedrijven opgericht worden louter met kredietkaartgeld. De gevolgen? Desastreus! Op de bankencrisis van herfst 2008 volgt de recessie 2008-2009, die op haar beurt fase 2 van de kredietcrisis baart, ditmaal over kredietkaarten en 'credit default swaps'.

2. Zwarte materie

Credit Default Swaps (CDS) – die onmogelijke term is de schuilnaam van de volgende griezel. CDS is een soort verzekeringen voor financiële producten. Een bank kan met CDS een bundel hypotheekleningen verzekeren tegen niet-betaling door klanten. Er is één probleem. CDS zijn juridisch geen echte verzekeringen. Ze zijn slechts onderhands gesloten contractjes tussen twee partijen. Bij veel 'verzekeraars' is het volstrekt onduidelijk waar zij, indien nodig, het uit te keren geld vandaan moeten halen. KBC en Dexia hebben dat al mogen ondervinden bij hun Amerikaanse 'herverzekeraars'.

Die handel in CDS is even schimmig als omvangrijk. Volgens schattingen zou de totale waarde aan CDS tussen 2001 en 2007 jaarlijks verdubbeld zijn tot het onwaarschijnlijke bedrag van 62.000 miljard dollar. Superbelegger George Soros spreekt over 'een zwaard van Damocles boven de markt'.

ten'. Een hefboomfondsmanager heeft het over 'de zwarte materie in het financiële heeal'. Volgens *Fortune* zijn er twee grote verschillen tussen gokken in casino's en handel in CDS. Casino's zijn onderworpen aan streng overheids-toezicht en als je er wint zul je ook uitbetaald worden.

3. Horror 2

Maar wie heeft verzekeringen nodig zolang ongelukken uitblijven? Helaas, als één ding zeker is, dan is het dat ongelukken niet zullen uitblijven. Wat kan misgaan, zal misgaan. Murphy's financiële wet. De wereldeconomie krimpt voor het eerst sinds WO II, massawerkloosheid is komende, de VS kampen al met deflatie, het ene na het andere bedrijf gaat failliet. En tegelijk gaan ook de bankkredieten aan die ondernemingen in rook op. Een golf van faillissementen is voor veel verzwakte banken de nekslag.

Daarmee zou de kredietcrisis terug bij af zijn. Begonnen als een crisis in de virtuele, financiële economie, wordt ze nu zichtbaar in de reële economie. Ergens in de loop van dit jaar zal die golf weer terugslaan op de virtuele economie.

In zo'n tweede ronde kunnen nieuwe slachtoffers vallen. Lehman Brothers *reloaded*. Behalve banken en verzekeraars komen dan ook hefboomfondsen serieus in de problemen. Want banken hebben de kredietkraan dichtgedraaid. Rijkaards, pensioenfondsen en (Amerikaanse) universiteiten en stichtingen, die hun vermogen via hedgefondsen beleggen, eisen hun geld terug. Om aan al die verzoeken te kunnen voldoen, moeten de fondsen hun bezittingen verkopen. Uitgerekend op het moment dat die nauwelijks wat waard zijn. Tot

verbazing van veel waarnemers is een faillissement van een groot hedgefonds tot nu toe uitgebleven. Maar wat niet is, kan nog komen. Nouriel Roubini, die de kredietcrisis voorspelde en de bijnaam 'Dokter Doem' verwierf, zei vorig jaar dat 'honderden hedgefondsen' ten onder zullen gaan.

4. Gatstaten

Zodra de kredietcrisis haar tweede ronde ingaat, zal blijken dat de staat allerminst meester is geworden over de markt. Integendeel, de staat is opgeslokt door de markt. Ook hij kampt nu met slechte kredieten, ook hij is niet immuun voor de crisis. Het vlugst zichtbaar is dat in de Oost-Europese economieën. Hun razendsnelle groei kwam tot stand door succesvolle strategieën uit het bedrijfsleven te kopiëren. Ze investeerden met geleend geld en hielden de productiekosten laag om als heuse discounters slag te leveren om afzetmarkten. West-Europese banken, KBC mee op kop, boden goedkope kredieten – die de Oost-Europeanen nu als gevolg van hun nationale munten duur komen te staan.

5. Het grote failliet

Als onderdeel van de markt kan ook de staat het ultieme noodlot treffen: faillissement. De grootste kanshebber, na IJsland en wellicht ook Ierland, is volgens Nobelprijs economie Paul Krugman Oostenrijk. Oostenrijkse banken hebben veruit de grootste belangen in Oost-Europa: in totaal voor 277 miljard euro, 98% van Oostenrijks BBP.

Zo kan de staat, een helpende hand gevend aan afgrondelijke banken, zelf in de afgrond vallen. Ook België en zelfs Nederland mogen zich niet helemaal veilig wanen. Daarvoor zijn de hier

gevestigde banken simpelweg te groot. Elk van de drie grootbanken – Fortis, Dexia, KBC – heeft een balans die groter is dan België's BBP.

Daarmee zijn we aanbeland bij het zwartst denkbare scenario. Hoe dat eruit ziet? Dat schetste het Duitse weekblad *Die Zeit* onlangs aan de hand van Modelland: 'In Modelland worden crisisburgers verkocht als in Dublin, zijn er bewaande bankmanagers net als in Londen, en angst zoals overal.' Modelland heeft zich als zovele andere landen diep in de schulden gestoken om het financieel systeem te redden. Dat tast de kredietwaardigheid aan, wat lenen duurder maakt. Om oude leningen af te lossen, moeten nieuwe, duurdere leningen afgesloten worden. Daardoor groeien de schulden weer, neemt de kredietwaardigheid verder af en wordt lenen nog duurder. Onderhandelingen met het IMF over financiële hulp lopen vast op de onzinnige eis om zwaar te bezuinigen. De EU kan niet boven het nationaal-populisme van Sarkozy en de Schwabische zuinigheid van Merkel uitstijgen. De bevolking is woedend op de regering, op de speculanten, op de rest van de wereld die niets doet, op de buitenlanders in het algemeen.

Na de financiële en economische crisis volgen de sociale en politieke crisis. Dit is geen fictie meer. Hongarije en Letland moesten al met noodkredieten gered worden door EU en IMF. Beide landen kenden al gewelddadige protesten die de regering ten val brachten. De populariteit van uiterst rechtse, populistische stromingen groeit daar. En hier.

Eind goed, al mis

Kan het nog erger? Jawel. Het absolute griezel-

scenario heet vlot economisch herstel. De slechterik blijft tot het eind van de film dood liggen. Eind dit jaar al trekt de economie aan, precies zoals regeringsleiders graag willen. De bomen groeien weer tot in de hemel. Net als na de dotcom zeepbel. De kredietcrisis is vlug vergeten, evenals alle lessen die getrokken werden. Blijft het wachten op de sequel, uiterlijk binnen vijf jaar. Werktitel: *Revenge of the Bubbles*. Vergeleken daarmee is deel 1 een Disneyfilm.

De nationale zingt de internationale

Doe eens moeite en stel je voor: je bent communist en je hebt je een jaar geleden teleurgesteld van de wereld afgewend. Banken, symbolen van het graaikapitalisme, zaten in de problemen, maar de Amerikaanse minister van Financiën had net gezegd dat het ergste van de kredietcrisis voorbij was. Weer een kans op revolutie verkoken, dacht je, en je trok de jungle in.

Je komt nu terug in de bewoonde wereld en hoort dat na het faillissement van zakenbank Lehman Brothers banken in onder andere VS, Groot-Brittannië, Nederland en België geheel of gedeeltelijk genationaliseerd zijn. Je hoort vervolgens dat in de VS vakbonden samen met de staat mogelijk grootaandeelhouder worden van Chrysler en General Motors, iconen van het lopende-bandkapitalisme. Ook de Duitse overheid staat op het punt om geld te steken in Opel. Als Fiat maar niet de eigenaar wordt.

Fiat lijkt zowaar gevaarlijker dan Russische oligarchen of het staatsfonds van Abu Dhabi. Vorig jaar was bondskanselier Angelika Merkel nog